

Günay HACIYEVA

Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin

“İnsan hüquqları və informasiya hüququ”

UNESCO kafedrasının müəllimi

e-mail: agamirova-gadjiyeva@mail.ru

AZADLIQDAN MƏHRUM ETMƏ YERLƏRİNDƏ QADINLARIN HÜQUQİ VƏZİYYƏTİNƏ DAİR BEYNƏLXALQ-HÜQUQİ STANDARTLARIN İNSAN HÜQUQLARI MÜDAFİƏSİNİN PRİNSİPLƏRİ ƏSASINDA TƏHLİLİ

Açar sözlər: azadlıqdan məhrum etmə; məhkum qadınlar; cəzaçəkmə müəssisələri; insan ləyaqətinin qorunması hüququ; sağlamlığının qorunması hüququnun; işgəncə.

Ключевые слова: лишение свободы; осужденные женщины; пенитенциарные учреждения; право на защиту человеческого достоинства; право на охрану здоровья; пытки.

Key words: deprivation of liberty; convicted women; penitentiary institutions; the right to the protection of human dignity; the right to the protection of health; torture.

Azadlıqdan məhrum edilməsinə baxmayaraq, insan cəmiyyətin tamhüquqlu üzvü olaraq qalır. İslah müəssisələrində saxlanılan şəxslər üçün əsas hüquq və azadlıqların demək olar ki, bütün spektri qorunur, bəzi hallarda onların xüsusi həyata keçirilmə forması müəyyən olunur.

Azərbaycanın qoşulduğu beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq azadlıqdan məhrum etmə yerlərində vətəndaşa layiqli saxlanma şəraiti yaradılmalıdır. Məhkumların həddindən artıq sıxlıq, qida çatışmazlığı, qeyri-adekvat tibbi xidmət, idman və istirahət imkanlarının olmaması, binaların sanitariya-gigiyenik şəraitinin pis olması şəraitində qalmasına yol verilmir. Azadlıqdan

məhrum etmə yerlərində insan hüquqlarının pozulmasının mahiyyəti cəza hüququ nəzəriyyəsinə ümumi olan mülki, sosial-iqtisadi, mədəni hüquqlara, habelə məhkumlar üçün məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş cəzanın çəkilməsi, yəni onların xüsusi status əldə etməsi ilə əlaqədar yaranan xüsusi hüquqlara riayət edilməməsi ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın penitensiar müəssisələri cəmiyyətimizin ayrılmaz hissəsidir, onlara həvalə edilmiş azadlıqdan məhrum etmə növündə cinayət cəzasının icrası, məhkumların orada saxlanması, habelə onların ərazisində olan şəxsi heyətin, vəzifəli şəxslərin və vətəndaşların qanuniliyini və təhlükəsizliyinin, eləcə də məhkumların sağlamlığının qorunmasının təmin edilməsi kimi vəzifələri yerinə yetirən dövlət orqanlarıdır. CİM-nin 66-cı maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasında penitensiar müəssisələrə daxildir: yetkinlik yaşına çatmayan şəxslər üçün tərbiyə müəssisələri; yetkinlik yaşına çatmış şəxslər üçün müxtəlif rejimli cəzaçəkmə müəssisələri; həbsxanalar; azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslər üçün nəzərdə tutulmuş müalicə müəssisələri.

Cəzaçəkmə müəssisələri yetkinlik yaşına çatmış, azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş məhkumların cəza çəkməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Onlar məntəqə tipli, ümumi, ciddi, xüsusi rejimli müəssisələrə, tərbiyə müs-

sisələri isə ümumi və ciddi rejimli müəssisələrə bölünür.

İlk növbədə, işgəncənin mütləq şəkildə qadağan edilməsi, insan ləyaqətinin qorunması hüququ qeyd olunmalıdır ki, buraya adekvat maddi şəraitin, qidanın, suyun və tibbi yardımın təmin edilməsi daxildir. Həbsxanada şəxsiyyəti alçaldan prosedurlar məhbusların insan ləyaqətinə də toxuna bilər. Xüsusilə narahat həbsxana geyimi qeyd oluna bilər. Məsələn, Texasda [1] və Ruandada [6] kişi məhbusun qəsdən alçaldılaraq çəhrayı həbsxana forması geyinməyə məcbur edildiyi hallar təsvir edilmişdir.

Qadınların şərəf və ləyaqətinin qorunması ilə bağlı onların soyundurulması ilə müşayiət olunan axtarışın aparılması xüsusi qeyd olunmalıdır. Bir çox dövlətlərdə bu yolverilməz sayılır. Məsələn, Böyük Britaniyanın 1998-ci il İnsan Hüquqları Aktı (HRA) İngiltərə və Uelsdəki həbsxanalarda özünə zərər vermə və ya intihar etmə riski olan məhbuslar üçün soyunub-axtarış fəaliyyətinin dayandırılmasını imperativ qaydada tələb edir və bu cür davranışın Avropa Konvensiyasının 3-cü maddəsinin əhatə dairəsinə düşdüyünü təsdiq edir.

Qadın məhbuslardan həbsxana forması kimi kombinezon geyinmələrini tələb etmək onları tualetdən istifadə edərkən soyunmağa məcbur etdiyi kimi alçaldıcı təsirə malik ola bilər. Bəzi ölkələr təhlükəsizlik baxımından əsaslandırılmayan şübhəli prosedurlardan istifadə edir. Məsələn, məhbusları yürüş etməyə və vətənpərvərlik mahnıları oxumağa məcbur etmə və ya yalnız müəyyən şəkildə yeriməyə icazə vermə qeyd oluna bilər [3].

Məhkumlara qarşı mexaniki məhdudiyətlərin tətbiqi çox həssas məsələdir. Məhdudiyət vasitələrinin tətbiqi bütün məhbuslar tərəfindən ləyaqətinin alçaldılması kimi qəbul edilir və əgər məhdudlaşdırıcı vasitələrdən əsassız olaraq və ya lazım olduğundan daha uzun müddət istifadə edilirsə, bu, məhkumlarla rəftar qaydalarının tələblərinin pozulması deməkdir.

BMT-nin Məhkumlarla rəftar üzrə Minimum Standart Qaydaları məhbuslara qarşı məhdudlaşdırıcı tədbirlərin tətbiqinə dəqiq məhdudiyətlər qoyur. Məsələn, 33-cü Qaydada deyilir: “Qan-

dal, sakitləşdirici köynək və ya zəncir kimi məhdudiyətlər heç vaxt cəza olaraq istifadə edilməməlidir. Bundan əlavə, qandallar və zəncirlər sakitləşdirmə vasitəsi kimi ümumiyyətlə istifadə edilməməlidir [9].”

Buna baxmayaraq, bəzi dövlətlərdə doğuş sancısı və doğuş zamanı qadınlara qandal vurulmasına qarşı çıxan həkimlərin tövsiyələrinin əksinə olaraq, hamilə qadınlara xəstəxanaya aparılarkən, ginekoloji müayinə və doğuş zamanı onlara qarşı qandal kimi məhdudiyətlərdən istifadə olunur. Məsələn, 2000-ci ildə ABŞ-da 14 ştat qadın məhbuslara doğuş və doğuş ağrıları zamanı qandaldan istifadəni qadağan etmişdi, lakin başqa yerlərdə bu tətbiqin qadağan edilməsi cəhdləri həbsxana rəhbərliyinin müqaviməti ilə üzləşir [7].

Amerika Mamalıq və Ginekoloqlar Kolleci, eləcə də Amerika Sağlamlıq Assosiasiyası qadınların sağlamlığına təhlükə törətdiyi, qadınların şiddətli ağrı və zədələnməsinə səbəb olduğu üçün qandal tətbiqini pisləmişdir. Centre for Reproductive Rights təşkilatı əmək, doğuş və doğuşdan sonrakı bərpa dövründə fiziki məhdudiyətlər olmadan hərəkət edə bilmənin kritik əhəmiyyətini vurğulayır [8].

İşgəncələrin Qarşısını Alınması üzrə Komitə qeyd edir ki, “... İşgəncələrin Qarşısını Alınması üzrə Komitə vaxtaşırı ginekoloji müayinə və ya doğuş zamanı hamilə qadınların çarpayına (və ya digər mebelə) qandallanması və ya başqa üsulla zəncirlənməsi faktı ilə üzləşir. Bu, tamamilə qəbul edilməzdir və şübhəsiz ki, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar kimi qiymətləndirilməlidir. Təhlükəsizlik tələblərinə uyğunluğu təmin etmək üçün başqa yollar tapılmalıdır”[2].

Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş qadınların hüquqi təminatının tənzimlənməsi və sağlamlığının qorunması hüququnun həyata keçirilməsini təhlil edərək, tənzimləmənin səciyyəvi cəhətlərini və həyata keçirilməsində mövcud olan problemləri xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Məhkumlarla Rəftar üzrə Minimum Standart Qaydaları müəyyən edir: “Məhkumlara tibbi-sanitariya xidməti göstərmək dövlətin vəzifəsidir. Məhkumlar cəmiyyətdə mövcud olan eyni tibbi-sanitariya standartları ilə təmin edilməli

və onların hüquqi statusuna görə ayrı-seçkilik qoyulmadan zəruri tibbi-sanitariya xidmətlərindən pulsuz istifadə imkanı təmin edilməlidir” (Qayda 24 (1)).

Azərbaycan Respublikası özünü hüquqi dövlət elan edərək, vətəndaşların sağlamlığının layiqli mühafizəsini təmin etməyə yönəlmiş müəyyən sosial siyasət həyata keçirməyi öhdəsinə götürür. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına (31, 35, 39, 41-ci maddələr) uyğun olaraq dövlətimizin vəzifələrindən biri də əhalinin sağlamlığının qorunmasıdır. Dövlətimiz azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxsləri islah müəssisələrində təcrid etməklə təkcə cəzanın icrasını deyil, həm də onların sağlamlığını qorumaq öhdəliyini öz üzərinə götürür. Cəzaların icrası qanunvericiliyinin təhlilinə əsasən qeyd edilə bilər ki, məhkumların ilk tibbi yardım daxil olmaqla, tibbi rəydən asılı olaraq ambulator və ya stasionar şəraitdə tibbi yardım almaq hüququ tanınır (Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 10.2.5-ci maddəsi).

Cəzaçəkmə müəssisələrinin müdiriyyəti sanitariya-gigiyena normalarına, məhkum qadınların əmək fəaliyyəti prosesində təhlükəsizlik texnikası qaydalarına əməl olunmasına, islah müəssisələrinin lazımi dərman preparatları ilə təchiz edilməsinə və xəstələrin vaxtında tibbi islah müəssisələrinə yerləşdirilməsinə nəzarət etməyə borcudur.

Başqa bir hüquq kimi bərabərlik hüququ, ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi qeyd olunmalıdır. Bununla bağlı, İnsan Hüquqları Komitəsi beynəlxalq normaların tam yerinə yetirilmədiyini bildirir. Əgər hər hansı bir şəxs hüquqdan tam və bərabər şəkildə istifadə etməkdən məhrum olarsa, dövlətlər azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin hüquqlarının kişilər və qadınlar üçün bərabər şərtlərlə müdafiə olunmasını təmin etməlidirlər. Məsələn, respublikamızın Cəzaların İcrası Məcəlləsində (bundan sonra CİM) azyaşlı uşaqları olan kişilərin saxlanması şərtləri, habelə arvadını itirmiş və himayəsində azyaşlı uşaqları olan kişilərin saxlanması şərtləri müəyyən edilmir.

Cinayət törətməklə, kişi demək olar ki, avtomatik surətdə valideynlik hüquqlarından məhrum olur, halbuki qadın valideynlik hüququndan

məhrum deyil. Üstəlik, ona cəzasının çəkilməsi üçün möhlət verilir. Beləliklə, ata uşağın yanında olmamalıdır, ana isə yaşayış və təminat şərtləri mövcud olduqda azyaşlı uşağı böyüdə bilər.

Beləliklə, valideyn qadınlara bu cür güzəştlər verilməklə atanın rolu qətiyyənlə nəzərə alınmır. Qanunverici qadını cəmiyyətdə yalnız bir rola, yəni analığa istiqamətləndirməklə birlikdə avtomatik olaraq kişini bir çox rolların, o cümlədən ata rolunun tam yerinə yetirilməsindən məhrum edir. Belə qeyri-ardıcillıq qanunvericinin hamilə qadınlara və azyaşlı uşaqları olan cinayətkar qadınlara güzəştlər etməklə, ilk növbədə, uşağın qayğısına qalması haqqında bəyanatları tamamilə əsassız edir.

Məhkum qadınlarla bağlı digər bir hüquq öz övladı ilə ünsiyyətdə olmaqla bağlı yaranır. Bir çox ölkələrdə məhbus və cəza çəkən qadınların böyük əksəriyyəti analardır və çox vaxt onlar kiçik uşaqlarının yeganə və ya əsas qəyyumudurlar. Hamilə qadınlar və ya analar azadlıqdan məhrum edildikdə vəziyyət son dərəcə çətinləşir, çünki ana, ata və uşağın maraqları üst-üstə düşməyə bilər, bu da çox nadir hallarda nəzərə alınır.

Azərbaycanın cəzaların icrası sahəsində hüquqi islahatlara qədər qanunvericilikdə hamilə qadınlara və azyaşlı uşaqları olan qadınlara həsr olunmuş xüsusi bənd və maddələrin belə geniş siyahısı nəzərdə tutulmamışdı, hərçənd qadın islah müəssisələrində uşaq evlərinin olması və məhkum anaların saxlanması üçün müvafiq normalar nəzərdə tutulurdu.

Banqkok Qaydaları, ilk dəfə olaraq qadın məhbusların uşaqlarının islah müəssisələrindən köçürülməsinə dair qərarlar üçün standartlar, anaları ilə birlikdə həbsdə olan uşaqlarla rəftarı tənzimləyən qaydalar müəyyən etmişdir. Qaydalarda göstərilir ki, belə qərarlar fərdi qiymətləndirmə və uşaqların maraqlarının ən yaxşı şəkildə təmin edilməsi əsasında və yalnız uşağa alternativ qayğı forması müəyyən edildikdən sonra qəbul edilir. Məsələn, Braziliyaya səfəri ilə bağlı hesabatında İşgəncələrin Qarşısının Alınması üzrə Alt Komitə bu qaydaya əməl edilməməsindən narahatlığını ifadə etmişdir. İşgəncələrin Qarşısının Alınması üzrə Alt Komitə uşaqlı qadın məhbusların övladlarının iki yaşına çatmasından sonra övladla-

rının qəyyumluğunu itirməsi və uşaqların bəzilərinin övladlığa verilməsi ilə bağlı məlumatlardan dərin narahatlığını ifadə etmişdi [4].

Alt Komitə uşaqların islah müəssisəsində anaları ilə qalmasına icazə verilməsi ilə bağlı qərarlar uşaqların maraqlarına uyğun və uşaqların ehtiyaclarının fərdi qiymətləndirilməsi əsasında qəbul edilməsini tövsiyə edir, eləcə dövlətlərdən uşaqların övladlığa götürülməsi təcrübəsini və belə hallarda övladlığa götürməni tənzimləyən qanunvericiliyin tətbiqini dəqiqləşdirməyi tələb edir [5].

Yetkin şəxslərə və uşaqlara tətbiq edilən əsas beynəlxalq insan hüquqları normalarına əlavə olaraq, 18 yaşına çatmamış uşaqların xüsusi müdafiəsi üçün müddəalar qəbul edilmişdir ki, bu da Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiyada öz əksini tapmışdır. Konvensiyada həbsxanada böyükləri və ya gənc valideynləri müşayiət edən uşaqlar üçün xüsusi müddəalar olmasa da, lakin xüsusi vəziyyətlərdə olan uşaqların müdafiəsi, onlara yardım və qayğıya birbaşa aid olan tənzimləmələr nəzərdə tutulmuşdur.

Lakin uşaqların müdafiəsi sistemləri çox vaxt reallığın sınağından keçirilir, məhz azyaşlı uşaqlar anası və ya atası ilə həbsxanada yaşadıkları zaman onların əsas qəyyumunun həbsi onların hüquqlarına birbaşa təsir edir. Məsələn, Hindistanda valideynlər həbsxanada onlarla birlikdə yaşayan övladlarını övladlığa götürmək üçün təhvil verə bilərlər, lakin həbsxana rəsmilərinin sözlərinə görə, heç kim valideynləri ağır cinayətlərə görə məhkum edilmiş uşaqları övladlığa götürmək istəmir [11]. Bu o deməkdir ki, uşaqlar onların yaşayışı üçün çox uyğun olmayan həbsxana mühitində valideynləri ilə qalmalı olurlar.

Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiyanın 9-cu maddəsində deyilir ki, dövlətlər əgər uşağın mənafeyinə uyğun olaraq belə ayrılma zəruri deyilsə, uşağın öz valideynlərindən ayrılmamasını təmin edirlər ki, bu, həbsdə olan valideynlərin uşaqlarının vəziyyətinə bilavasitə şamil edilə bilər.

Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş valideynlərlə onların təcrid olunmayan övladları arasında yaxşı ünsiyyət təcrübəsi ilə bağlı nümunələri misal göstərmək olar. Məsələn, İtaliyada valideynlər bəzən məktublardan əlavə uşaqlarına fotosəkilləri və ya satın aldıkları və

ya özləri hazırladıqları məmulatları göndərirlər. İtaliyanın San-Vittore həbsxanasında qadın məhbuslara öz emalatxana məşğələləri zamanı uşaqları üçün fotosəkil çərçivələri, yumşaq heyvanlar və s. kimi suvenirlər hazırlamağa icazə verilir və beləliklə, ana-uşaq münasibətlərinin saxlanmasına kömək göstərilir. Bu, əcnəbi qadınlar və onların digər ölkələrdə yaşayan uşaqları üçün xüsusilə vacibdir [12].

Telefon danışıqlarında olduğu kimi, məktublارın və bağlamaların sayına qoyulan qiymət və məhdudiyətlər belə əlaqə saxlamaq imkanının hüdudlarını müəyyən edir. Əgər uşaqlar oxumaq və yazmaq üçün çox kiçikdirlərsə və ya bəzi ölkələrdə olduğu kimi, məhbusların təhsil səviyyəsi ümumən cəmiyyətdən aşağıdırsa, məktub münasibətləri qorumaq üçün münasib yol olmaya bilər, məhbuslar bu şəkildə ünsiyyət qura bilməzlər.

Belə vəziyyətlərdə uşaqların həbsdə olan valideynləri ilə ünsiyyət qurması üçün başqa yollar tapmaq lazımdır. Uğurlu təcrübəyə misal olaraq həbsdə olan valideynlərə uşaqları üçün audiokitablار yazmağa imkan verən proqramları göstərmək olar ki, bu da valideyn-övlad münasibətlərini gücləndirməyə, məhbusların özünüqiymətləndirməsini artırmağa və həm uşaqların, həm də məhbusların savadını yaxşılaşdırmağa kömək edir. Proqramlarda iştirak edən məhbuslar mütəmadi olaraq mütaliə vasitəsilə onların savadlarının yaxşılaşdığını bildirmişlər. Kitablار valideynlərə və uşaqlara uşaqların həbsxana ziyarətləri zamanı söhbət mövzularını təqdim edir. Uşaqlar valideynlərinin onlara kitab oxumasını dinlədikcə, onların valideynlərinin vəziyyəti ilə bağlı qorxuları və şübhələri azalır.

Buna misal olaraq, atası həbsdə olan bir uşağın sözlərini göstərmək olar: “Mən həbsdə olan atam üçün narahatam, amma diskdəki yazıda o xoşbəxt görünür və bu, məni də xoşbəxt edir” [10]. Bəzi yurisdiksiyalar isə (məsələn, İngiltərə və Uels) xarici məhbuslara “görüş əvəzinə pulsuz məktublار və əlavə telefon zəngləri” təqdim edir.

Minimum Standart Qaydalarda, həmçinin azadlıqdan məhrum etmə yerlərində yaşayan uşaqlar üçün yuxarı yaş həddi müəyyən edilmir və bir ananın onunla birlikdə müəssisədə qala biləcək azyaşlı uşaqlarının sayı qeyd olunmur.

Məhkum hamilə qadınlar üçün doğuşa qədərki və doğuşdan sonrakı standart tibbi xidmətlərdən başqa, qaydalar hamilə qadınların, uşaqlı anaların və uşaqların xüsusi ehtiyacları ilə bağlı xüsusi standartlar və ya konkret tövsiyələr müəyyən etmir. Hamilə qadınların yaşayışı, onlara ixtisaslaşdırılmış tibbi qulluq və yardım, xüsusi gigiyena və sanitariya ehtiyacları, hamilə qadınların ilkin tələbat əşyaları ilə təmin edilməsi və məhkum qadınların ailə əlaqələrinin qorunması ilə bağlı müddəalar göstərilir.

Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş qadınların vəziyyətini tənzimləyən beynəlxalq standartların və onların həyata keçirilməsi təcrübəsinin təhlili əsasında belə qənaətə gəlmək olar ki, beynəlxalq normalar bütövlükdə azyaşlı uşaqları olan qadınların müdafiəsinə yönəlmişdir. Faktiki məlumatlar aydın, ardıcıl və təkzibedilməz şəkildə göstərir ki, cinayət ədliyyə sistemlərində strukturlar onların əsas ehtiyaclarını ödəmək vəziyyəsinin öhdəsindən gəlmir və insan hüquqlarının, hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq tövsiyələrin və sosial ədalətin tələblərinə cavab vermir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan penitensiar qanunvericiliyi beynəlxalq-hüquqi aktları rəhbər tutur, humanizm, islahedici təsirin differensiallaşdırılması və fərdiləşdirilməsi, cəzanın icrasında rejim tələblərinin məhkum qadınlara sosial-psixoloji dəstək tədbirləri ilə birləşdirilməsi prinsipləri mövqeyindən çıxış edir. Son bir neçə ildə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə və Cəzaların İcrası Məcəlləsinə qadınlara münasibətdə cəzaların və cəza xarakterli digər tədbirlərin icrası qaydasının və şərtlərinin yumşaldılmasına yönəlmiş dəyişiklik və əlavələr edilmişdir.

Azərbaycanda məhkum qadınlara münasibət-

də müasir penitensiar siyasət məhkum kişilərlə müqayisədə daha liberaldir. Eyni zamanda, azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzaya məhkum edilmiş qadınların hüquq və qanuni mənafələrinin həyata keçirilməsi, azadlıqdan məhrum etmə şəraitində olan qadınların fiziki və psixi sağlamlığının qorunması problemi sanitar-gigiyenik normaların və məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə sıx bağlı olub, xüsusi diqqətə layiqdir.

Azərbaycan Respublikası azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzaya məhkum edilmiş şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafələrinə digər vətəndaşlar və dövlətin yurisdiksiyasında olan şəxslərlə bərabər əsasda hörmət etmək və qorumaq öhdəliyini öz üzərinə götürür. CİM-nin 9.2-ci maddəsində bu öhdəliyin ümumi əsasları təsbit olunmuşdur.

Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslərin hüquqi vəziyyəti ilə bağlı beynəlxalq sənədlərdə öz əksini tapmış digər normaların xüsusiyyətləri dövlətlər üçün tövsiyə xarakterli olsa da, bu sahədə yeni qanunvericilik aktları hazırlanarkən nəzərə alınmalıdır. Bu davranış qaydaları beynəlxalq hüquqda hüquqi cəhətdən məcburi deyil, lakin beynəlxalq birlik tərəfindən geniş şəkildə tanınır. İstər BMT-nin qətnamələrində, istərsə də regional beynəlxalq təşkilatların sənədlərində (məsələn, Avropa İttifaqı) beynəlxalq miqyasda yüksək mənəvi-siyasi səviyyəni saxlamaq üçün onların icrasına nəzarət nəzərdə tutulur. Məhkumların, xüsusən də azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş qadınların hüquqi vəziyyətinin xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsinə həsr olunmuş bütün beynəlxalq sənədlərdə onların hüquq və azadlıqlarının tənzimlənməsi problemi aparıcı yer tutur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Arizona criminals find jail too in-'tents'. <http://edition.cnn.com/US/9907/27/tough.sheriff/>
2. European Committee for the Prevention of Torture (CPT). <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/european-committee-for-the-prevention-of-torture-cpt/>
3. Kazakhstan's Living Gulags // BBC Radio 4, 19 August 2013. <http://www.bbc.co.uk/programmes/b03859mq>
4. Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Brazil. <https://digitallibrary.un.org/record/721103>

5. Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Brazil. <https://digitallibrary.un.org/record/721103>
6. Rwanda: prison reform by colour, chants and drums. <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/15/letter-from-rwanda-prisons-walls>
7. SB 836: End shackling of pregnant prisoners. http://www.washingtonpost.com/local/va-housesubcommittee-rejects-bill-to-restrict-use-of-restraints-on-pregnant-inmates/2012/02/09/g1QA52UR1Q_story.html
8. Shackling of pregnant women and girls in correctional systems, NCCD Center for Girls and Young Women. http://www.nccdglobal.org/sites/default/files/publication_pdf/shackling.pdf
9. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf
10. Story book Dads. <http://www.storybookdads.co.uk/>
11. Робертсон Оливер. Влияние на детей тюремного заключения их родителей. <http://www.refworld.org.ru/pdfid/527baa654.pdf>
12. Робертсон Оливер. Влияние на детей тюремного заключения их родителей. <http://www.refworld.org.ru/pdfid/527baa654.pdf>

Гюнай Гаджиева

Анализ международно-правовых стандартов правового положения женщин в местах лишения свободы на основе принципов защиты прав человека

Хотя особенности других норм, отраженных в международных документах о правовом положении лиц, осужденных к лишению свободы, носят рекомендательный характер для государств, их необходимо учитывать при разработке новых законодательных актов в этой области. Эти правила поведения не являются юридически обязательными в международном праве, но широко признаны международным сообществом. Контроль за их исполнением предусмотрен для поддержания высокого морально-политического уровня на международном уровне, как в резолюциях ООН, так и в документах региональных международных организаций (например, Европейского союза). Проблема регулирования их прав и свобод занимает ведущее место во всех международных документах, посвященных определению особенностей правового статуса осужденных, в частности женщин, осужденных к лишению свободы.

Gunay Hajiyeva

Analysis of international legal standards on the legal status of women in places of deprivation of Liberty based on the principles of protection of human rights

Although the features of other norms reflected in international documents on the legal status of persons sentenced to imprisonment are of a recommendatory nature for States, they must be taken into account when developing new legislative acts in this area. These rules of conduct are not legally binding in international law, but are widely recognized by the international community. Control over their implementation is provided for maintaining a high moral and political level at the international level, both in UN resolutions and in documents of regional international organizations (for example, the European Union). The problem of regulating their rights and freedoms occupies a leading place in all international documents devoted to determining the features of the legal status of convicts, in particular women sentenced to imprisonment.